

УДК 338.155

ДОСЛІДЖЕННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ПЕРЕДУМОВА ОПТИМІЗАЦІЇ ВИТРАТ У МАЙБУТНЬОМУ

Благодарумова О.В., Бражняк Н.О., Подобед Т.В.

Харківський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Проаналізовано поняття «ресурс», «потенціал» та «ресурсний потенціал». Виокремлено три основні підходи до трактування терміну «ресурсний потенціал» у працях видатних науковців. Уточнено інтерпретацію поняття ресурсного потенціалу. Наведено взаємозв'язок ресурсів і витрат підприємства. Підкреслено необхідність дослідження ресурсного потенціалу підприємства як передумови формування його поточних витрат у майбутньому.

Ключові слова: ресурс, потенціал, ресурсний потенціал, складові ресурсного потенціалу, витрати, взаємозв'язок ресурсів і витрат.

Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин та наростаючі темпи глобалізаційних процесів в світовій економіці створюють для підприємств України нові можливості та, водночас, нові загрози подальшого їх функціонування. Перед суб'єктами господарювання постає завдання ефективного використання сильних та усунення слабких сторін в діяльності для зайняття лідируючих позицій на ринку. Основним внутрішнім фактором, який розкриває наявні на підприємстві можливості та може забезпечити успіх у подальшій діяльності є його ресурсний потенціал. Він стає основою формування поточних витрат і потребує дослідження і удосконалення механізму управління можливостями підприємства. В умовах обмеженості ресурсів і невизначеності бізнес-середовища перед дослідниками постають завдання пошуку нових шляхів більш ефективного та результативного використання ресурсного потенціалу підприємства і удосконалення процесів трансформації його в поточні витрати підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам ресурсного потенціалу, його дієвого складу та змісту, шляхів ефективного використання присвячені праці багатьох українських та зарубіжних вчених, серед яких В. Андрійчук, С. Бріггем, Н. Довгаль, С. Казес, В. Ковальов, Н. Краснокутська, Г. Ларссон, Й. Петрович, С. Покропивний, А. Шеремет, В. Шиян та інші науковці. Питання, пов'язані з дослідженням і управлінням витратами підприємства, знайшли відображення в роботах таких відомих вчених-економістів, як І. Є. Давидович, Т. П. Карпова, С. А. Котлярова, В. Палій тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на зростання кількості робіт присвячених ресурсному потенціалу і витратам, та їх значенню для розвитку підприємства, залишаються актуальними багато питань пов'язаних як із самою сутністю ресурсного потенціалу, з одного боку, так і з його вирішальним впливом на формування поточних витрат підприємства.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідженні актуальних питань змісту ресурсного потенціалу та його взаємозв'язку з поточними витратами підприємства для створення механізму ефективного управління діяльністю підприємств України в мінливих умовах ринкового середовища.

Виклад основного матеріалу. Поняття «потенціал» як об'єкт наукових досліджень почало з'являтися у працях вчених в кінці ХХ століття. В цей час створюються багато напрацювань і досягнень з цього питання.

Щоб дати вірне визначення поняттю «ресурсний потенціал», в першу чергу, розглянемо визначення його складових «ресурс» і «потенціал» окремо.

Великий тлумачний словник сучасної української мови розкриває поняття «ресурс» як запаси чого-небудь, які можна використати в разі потреби; грошові цінності, джерела чого-небудь [2, с. 1216]. Тоді як «потенціал» розглядається як сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил і таке інше, що можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці, сфері; запас чого-небудь, резерв; приховані здатності, сили для якої-небудь діяльності, що можуть виявитися за певних умов [2, с. 1087].

Основна відмінність розглянутих нами понять полягає в їх відношенні до суб'єктів господарювання: ресурси можуть існувати незалежно від підприємств, тоді як потенціал є характеристикою фірми, її невід'ємною складовою. Тобто, в той час як ресурси включають матеріальні і нематеріальні засоби, до складу потенціалу, окрім вище названих елементів, входять вміння і здатності працівників, колективу та підприємства в цілому до дієвого та результативного застосування ресурсів та методів, що є у розпорядженні суб'єкта господарювання.

Широке визначення поняття ресурсний потенціал стало причиною того, що кожен з наукових діячів, які досліджували дане питання вкладав власне розуміння в його інтерпретацію. Тому в теорії економічної літератури існує безліч визначень даного поняття, однак досі не сформульовано загальноприйнятого.

Дослідження існуючих наукових праць з проблематики визначення поняття «ресурсний потенціал» дозволили нам виокремити три основні підходи до трактування терміну.

Перший напрям визначає ресурсний потенціал як сукупність різних видів ресурсів. Другий напрям трактує поняття як комплекс ресурсів, основним завданням яких є вирішення тактичних та стратегічних цілей підприємства. Третій напрям інтерпретує термін як сукупність факторів та функцій, що виконують ресурси для досягнення мети суб'єкту господарювання.

Кожен з науковців вкладає у тлумачення даного терміну власне бачення його змісту, але всі надбання вчених, їх погляди на визначення ресурсного потенціалу як об'єкту дослідження, умовно можна розділити на три концепції: ресурсну, цільову, функціональну (табл. 1).

Таким чином, усі науковці, із розглянутих, при трактуванні поняття «ресурсний потенціал» підкреслюють важливість складу, значення або функціональних характеристик терміну. Кожен із виділених нами підходів не виключає існування інших, а доповнює його.

За результатами проведеного дослідження трактування поняття «ресурсний потенціал» та систематизації різних наукових поглядів, ми прийшли до висновку, що під ресурсним потенціалом підприємства варто розуміти сукупність засобів праці, предметів праці й трудових ресурсів, які організовані та впорядковані в цілісну систему для забезпечення ефективної взаємодії елементів у вигляді ефекту синергії з метою результативного управління суб'єктом господарювання. Виходячи із наведеної нами інтерпретації поняття, пропонуємо розглянути класифікацію ресурсного потенціалу для кращого розуміння його складових та ефективного управління ними в процесі діяльності.

Усю сукупність ресурсного потенціалу в економічній літературі прийнято розділяти на відчутний та невідчутний. До першого відноситься

вся та сукупність ресурсів, що мають натурально-речовинну форму, наприклад, матеріальний, технічний, кадровий потенціали. До невідчутного належать ті складові потенціалу, які не виражені в матеріальній формі, тобто, просторовий, людський, управлінський, організаційний репутаційний потенціали підприємства.

На нашу думку, в структурі ресурсного потенціалу підприємства необхідно виділити елементи, представлені на рисунку 1.

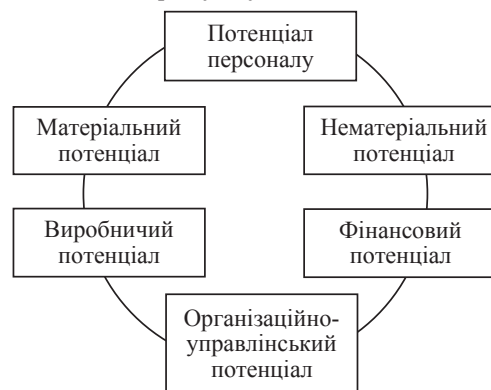

Рис. 1. Складові ресурсного потенціалу

Джерело: розроблено авторами

Матеріальний потенціал включає в себе основні та оборотні активи підприємства, які забезпечують організацію безперервного процесу виробництва.

Таблиця 1

Концепції визначення терміну «ресурсний потенціал»

Ресурсна	М. В. Мельник, Е. Б. Герасимова [6]	Сукупність ресурсів організації (трудова і виробничі), що забезпечують безперервність і ефективність її діяльності.
	В. І. Талах, Т. А. Талах [8]	Наявність на конкретну дату в суспільному виробництві відповідних засобів виробництва (предметів праці і засобів праці), трудових ресурсів і відповідної їм системи управління (потенціал управління).
	Г. М. Підлісецький [7]	Сукупність взаємозв'язаних ресурсів, зокрема, земельних, матеріально-технічних, трудових, фінансових.
	О. В. Ульянченко [10]	Сукупність ресурсів певної кількості і якості, які необхідні для розширеного відтворення еколого-соціально-економічної системи, і які через свою абсолютну або відносну обмеженість задають межі поточного і майбутнього розвитку.
Цільова	В. Й. Шиян, А. В. Олейник [13]	Сукупність трудових, земельних і матеріальних ресурсів, які призначені для виробництва продукції.
	О. М. Вишневецька, О. В. Калюжна [3]	Сукупність ресурсів, наявних у розпорядженні підприємства, а також здатність співробітників і менеджерів використовувати ресурси з метою виробництва товарів (послуг) і отримання максимального прибутку.
	Л. Ф. Берднікова [1]	Наявні виробничі, фінансові та інвестиційні ресурси, які можуть бути активовані для ефективного функціонування в поточному періоді, а також резерви та можливості з мобілізації цих ресурсів, якими можна скористатися для забезпечення безперебійної економічно вигідної роботи в майбутньому.
	В. Ю. Шевров, І. Ю. Окольнішнікова [12]	Сукупність наявних і пов'язаних між собою ресурсів, що забезпечують реалізацію виробничої діяльності, ефективніше використання яких дозволяє досягти стійких конкурентних переваг в довгостроковій перспективі.
	В. М. Трегобчук [9]	Сукупність технологічно, економічно й екологічно взаємобалансованих виробничих ресурсів (трудова, матеріально-технічних, природних і біологічних), спроможних забезпечити високоєфективне та екологічно безпечне виробництво, переробку, зберігання, транспортування і реалізацію продукції, з метою вирішення належним чином продовольчої безпеки держави.
Функціональна	Н. В. Коваль [4]	Можливий прояв дії або функції ресурсів, які поки що невикористані.
	Н. С. Краснокутська [5]	Можливості системи ресурсів підприємства і його компетенція отримувати результат за допомогою реалізації бізнес-процесів.
	Т. Н. Шаталова [11]	Матеріальна умова для розширеного відтворення земельних, трудових і матеріально-технічних ресурсів, як сукупність збалансованих факторів, які забезпечують ефективне функціонування різноманітних організаційно-правових форм.

Джерело: розроблено авторами за даними [1, 3–13]

До його складу входять обладнання, устаткування, споруди, сировина, матеріали використання яких націлено на випуск продукції. Важливе значення для повноцінного та дієвого потенціалу має не тільки кількість матеріальних ресурсів, але й їх структура, стан, інноваційні характеристики.

Найбільшу питому вагу у загальній кількості ресурсів суб'єкту господарювання матеріальні ресурси займають на підприємствах матеріаломістких галузей. Їх раціональне використання забезпечує, в свою чергу, високий виробничий потенціал.

Виробничий потенціал – це здатність матеріально-виробничої бази підприємства забезпечити виробництво суспільно-необхідної продукції відповідної якості та кількості з метою її реалізації й задоволення ринкового попиту та отримання фінансової вигоди.

Нематеріальний потенціал характеризується відсутністю матеріальної форми у його складових, тобто це наукові розробки, об'єкти інтелектуальної та промислової власності, ноу-хау, раціоналізаторські пропозиції, наявність конкурентоспроможних ідей та наукових розробок, гудвіл, які здатні приносити користь у виробництві й реалізації продукції протягом тривалого періоду часу.

У період високого рівня науково-технічного прогресу нематеріальний потенціал стає все більш важливою складовою ресурсного потенціалу, адже забезпечує підприємству відповідність можливостей інноваційних технологій з сучасними потребами суспільства.

Фінансовий потенціал являє собою сукупність власних та залучених фінансових ресурсів, головною функцією яких є обслуговування діяльності підприємства: забезпечення безперервного виробництва та реалізації продукції. Результативність фінансового потенціалу проявляється у здатності керівників управляти сукупністю грошових коштів з максимальною вигодою для суб'єкта господарювання.

Потенціал персоналу підприємства проявляється в особистісних та професійних якостях співробітників, здатності їх до фізичної та розумової діяльності. Саме від рівня кадрового потенціалу залежить успішність всієї організації. Висока кваліфікація й спеціалізація працівника, досконале знання роботи, яку він виконує і бажання постійного розвитку професійних якостей забезпечує повноцінне використання всього потенціалу підприємства і, відповідно, високих та стабільних позицій на ринку.

До ресурсного потенціалу входять не тільки ті можливості, якими вже користується підприємство, а також і нереалізовані, тобто «прихований потенціал». Здатність керуючого персоналу ефективно використовувати наявні та розкривати приховані можливості суб'єкта господарювання також розкриває результативність роботи кадрового потенціалу.

Організаційно-управлінський потенціал є складною системою функцій менеджменту: планування, організації, мотивації й контролю, які регулюють всі процеси, що відбуваються на підприємстві. Мета виділеного потенціалу полягає у розробці та реалізації дієвих управлінських рішень спрямованих на ефективне використання конкурентного потенціалу та конкурентних переваг у боротьбі за споживача.

Для здійснення своєї діяльності підприємство використовує матеріальні, трудові, фінансові та інші види ресурсів, які у процесі споживання і при визначенні їх у вартісному виразі трансформуються у поточні витрати підприємства. Витрати – найбільш широке поняття, в якому у грошовій формі виражені всі витрати різних видів економічних ресурсів (праці, сировини, матеріалів, основних засобів, фінансових ресурсів тощо) у процесі виробництва, обігу й розподілу продукції, а також витрати майбутніх періодів, витрати на утримання об'єктів невиробничої сфери і непродуктивні витрати, що відносять на збитки підприємства (сплачені штрафи, збитки від анульованих замовлень, збитки від стихійного лиха, тощо). За рівнем витрат судять про ступінь економічної ефективності як цілісних майнових комплексів, так і окремих видів продукції. Витрати можуть класифікуватись за різною ознакою, мати різну назву, бути носіями певного змістовного та економічного навантаження.

Витрачання ресурсів, які завжди є обмеженими, потребує застосування головного принципу енерго- та ресурсозбереження – єдності обліку та регулювання, тобто кожен підприємець повинен знати, яку кількість того чи іншого виду ресурсів він споживає, а також мати змогу її регулювати. Важливою умовою раціонального використання ресурсів є застосування енергоефективних технологій та обладнання. Ще один доречний момент – це культура споживання ресурсів. Використовувати їх слід у мінімальній необхідній кількості, у жодному разі не допускаючи їх безконтрольної та необґрунтованої витрати.

Таким чином, витрати – це вартість ресурсів, що використовуються в подальшому для отримання прибутку, чи досягнення інших цілей підприємства. До витрат належать вартість матеріальних і трудових ресурсів, необхідних для виробництва тієї, чи іншої продукції чи послуг. Наприклад, фінансові ресурси – це сума коштів, спрямованих в основні та оборотні засоби підприємства. Вони характеризують фінансовий потенціал, тобто можливості підприємств у проведенні витрат з метою отримання доходу. Фінансові ресурси поряд з трудовими і матеріальними ресурсами є важливою складовою ресурсної забезпеченості підприємств. Отже, характер витрат різний, але всі вони підпорядковані одній меті – отримання прибутку, яка досягається за допомогою оптимального використання ресурсного потенціалу підприємства.

Висновки і пропозиції. Ресурсний потенціал починає формуватися з початку створення підприємства і задає характер та темп його подальшого функціонування. Саме тому важливим завданням є нарощення обсягів та оптимізація якісного складу ресурсного потенціалу для забезпечення конкурентоспроможних позицій суб'єкта господарювання на ринку.

Важливою складовою ресурсного потенціалу є робітники, які здатні привести ресурси до дії, забезпечити їх ефективно використання, стійкий, динамічний та збалансований розвиток підприємства.

Для результативної господарської діяльності необхідно не тільки оптимізувати кожен із скла-

дових ресурсного потенціалу, але й забезпечити синергію його елементів.

Зміст і складові елементи ресурсного потенціалу, а також механізм його формування мають суттєві відмінності на підприємствах залежно від галузі та сфери господарювання суб'єктів підприємництва. Однак, на нашу думку, саме аналіз наведених елементів ресурсного потенціалу здатний в повній мірі охарактеризувати можливості підприємства до конкурентної боротьби в ринкових умовах.

В основі будь-якого виробничого процесу лежать витрати різноманітних ресурсів, що трансформуються у витрати, тому необхідною умовою успішного функціонування підприємства є раціональне співвідношення та відповідність величини і складу ресурсів потребам вирішуваних завдань.

Таким чином, дослідження підходів до оцінювання ресурсного потенціалу підприємства у теперішній час дає змогу оптимізувати витрати підприємства у майбутньому.

Список літератури:

1. Бердникова Л. Ф. Ресурсный потенциал организации: понятие и структура [Электронный ресурс] / Л. Ф. Бердникова // Вектор науки ТГУ. – 2011. – № 1(15). – С. 201–203. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/resursnyu-potentsial-organizatsii-ponyatie-i-struktura.pdf>
2. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – 5-те вид. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1719 с.
3. Вишневська О. М. Ресурсний потенціал тваринництва підприємств сільських територій / О. М. Вишневська, О. В. Калюжна // Економіка АПК. – 2008. – № 12. – С. 32–37.
4. Коваль Н. В. Інноваційний потенціал підприємства: сутність та структура: монографія / Н. В. Коваль – Білоцерківський НАУ, 2012. – 318 с.
5. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка. – К.: Центр учбової літератури, 2005. – 352 с.
6. Мельник М. В. Анализ финансово-хозяйственной деятельности предприятия: учеб. пособие. – 3-е изд., перераб. и доп. / М. В. Мельник, Е. Б. Герасимова – М.: ФОРУМ: ИНФРА-М, 2017. – 208 с.
7. Підлісецький Г. М. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрного сектора / Г. М. Підлісецький, М. І. Толкач // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 65–66.
8. Талах В. І. Ефективність використання ресурсного потенціалу підприємства: методика та практика аналізу: монографія / В. І. Талах, Т. А. Талах – Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2010. – 156 с.
9. Трегобчук В. М. Проблеми формування ресурсного потенціалу національного АПК в умовах ринкової економіки / В. М. Трегобчук. – Ресурсний потенціал АПК у ринковій економіці: теорія і практика формування. – Збірник наук. праць НАН України. – Інститут економіки. – К., 2008. – 148 с.
10. Ульяновченко О. В. Ресурсний потенціал аграрного сектора економіки України: управленческий аспект: монографія / О. В. Ульяновченко – Суми: Довкілля, 2009. – 383 с.
11. Шаталова Т. Н. Ресурсный потенциал сельскохозяйственных предприятий (формирование и использование) / Т. Н. Шаталова, М. В. Чебыкина – Оренбург: ОГАУ, 1999.
12. Шевров В. Ю. К вопросу формирования стратегии повышения эффективности использования ресурсного потенциала предпринимательской структуры / В. Ю. Шевров, И. Ю. Околышшикова // Вестник ЮУрГУ. Серия «Экономика и менеджмент». – 2013. – № 1 (т. 7). – С. 130–135.
13. Шиян В. Й. Интегральные показатели эффективности использования ресурсного потенциала сельскохозяйственных предприятий: лекция / В. Й. Шиян, А. В. Олейник. – Х.: Харьк. с.-х. ин-т им. В. В. Докучаева, 1989. – 40 с.

Благодарюмова О.В., Бражняк Н.О., Подобед Т.В.

Харьковский торгово-экономический институт

Киевского национального торгово-экономического университета

ИССЛЕДОВАНИЕ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ПРЕДПОСЫЛКА ОПТИМИЗАЦИИ РАСХОДОВ В БУДУЩЕМ

Аннотация

Проанализировано понятие «ресурс», «потенциал» и «ресурсный потенциал». Выделено три основных подхода к трактовке термина «ресурсный потенциал» в трудах выдающихся ученых. Уточнена интерпретация понятия «ресурсный потенциал». Наведена взаимосвязь ресурсов и затрат предприятия. Подчеркнута необходимость исследования ресурсного потенциала предприятия как предпосылки формирования его текущих расходов в будущем.

Ключевые слова: ресурс, потенциал, ресурсный потенциал, составляющие ресурсного потенциала, расходы, взаимосвязь ресурсов и затрат.

Blahorazumova O.V., Brazhnyak N.O., Podobyed T.V.

Kharkiv Institute of Trade and Economics

Kyiv National University of Trade and Economics

STUDY ON THE RESOURCE POTENTIAL OF THE ENTERPRISE AS THE PREMISE OF OPTIMIZING EXPENDITURE IN THE FUTURE

Summary

Analysed the concept of «resource», «potential» and «resource potential». Three main approaches to the interpretation of the term «resource potential» were allocated in the works of prominent scholars. Clarified the interpretation of the concept of «resource potential». The relationship of resources and costs of the enterprise was disclosed. Emphasized the need to study the resource potential of the enterprise as prerequisites for the formation of its current expenditure in the future.

Keywords: resource, potential, resource potential, the components of resource potential, costs, relationship resources and costs.